

важливих параметрів так чи інакше задається темпами національної соціально-політичної еволюції.

Список використаних джерел

1. Європейська правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/news/2017/10/12/7072246/>
2. Звіт з глобального гендерного розриву 2016 рік [Електронний ресурс] (Global Gender Gap Report). – Режим доступу: <http://hvylyu.net/analytics/society/genderna-politika-v-ukrayini-skladniy-shlyah-vid-deklaratsiy-do-pozitivnih-diy.html> від 03.11.2017.
3. Новакова О. В. Політична модернізація та розвиток демократичних процесів в сучасній Україні: [монографія] / Олена Вікторівна Новакова. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2006. – 216 с.
4. Инглхарт Р., Вельцель К. Модернизация, культурные изменения и демократия: последовательность человеческого развития [Электронный ресурс] / Р. Инглхарт, К. Верцель. – М.: Новое издательство, 2011. – 464 с. – Режим доступа: https://www.hse.ru/data/2012/02/24/1266136909/inglehart_welzel.pdf від 03.11.2017.
5. Хантингтон С. Будущее демократического процесса: от экспансии к консолидации / Хантингтон С. // Международная экономика и международные отношения. – 1995. – №5. – С.87–94.
6. Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=250057864&cat_id=244276429
7. Чикалова И. Женщины в политической теории [Электронный ресурс] / И. Чикалова // Grossvita. – №4. – Режим доступа: <http://giacgender.narod.ru/n4t1.htm>
8. Scott J. W. Millennial Fantasies: The Future of «Gender» in the 21st Century [Electronic resource] / J. W. Scott. – Access mode to the article: www.gender.univer.kharkov.ua/russian/text.html

References

1. Jevropejs'ka pravda [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.eurointegration.com.ua/news/2017/10/12/7072246/>
2. Zvit z global'nogo g'endernogo rozryvu 2016 rik [Elektronnyj resurs] (Global Gender Gap Report). – Rezhym dostupu: <http://hvylyu.net/analytics/society/genderna-politika-v-ukrayini-skladniy-shlyah-vid-deklaratsiy-do-pozitivnih-diy.html> vid 03.11.2017.
3. Novakova O. V. Politychna modernizacija ta rozvytok demokratychnyh procesiv v suchasnij Ukraini: [monografija] / Olena Viktorivna Novakova. – Lugans'k: Vyd-vo SNU im. V. Dalja, 2006. – 216 s.
4. Inghart R., Vel'cel' K. Modernizacija, kul'turnye izmenenija i demokratija: posledovatel'nost' chelovecheskogo razvitija [Elektronnyj resurs] / R. Inghart, K. Vercel'. – M.: Novoe izdatel'stvo, 2011. – 464 s. – Rezhim dostupa: https://www.hse.ru/data/2012/02/24/1266136909/inglehart_welzel.pdf vid 03.11.2017.
5. Hantington S. Budushhee demokraticeskogo processa: ot jeksplansii k konsolidacii / Hantington S. // Mezhdunarodnaja jekonomika i mezhdunarodnye otnoshenija. – 1995. – №5. – S.87–94.
6. Urdadovij portal [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=250057864&cat_id=244276429
7. Chikalova I. Zhenshiny v politicheskoj teorii [Elektronnyj resurs] / I. Chikalova // Grossvita. – №4. – Rezhim dostupa: <http://giacgender.narod.ru/n4t1.htm>
8. Scott J. W. Millennial Fantasies: The Future of «Gender» in the 21st Century [Electronic resource] / J. W. Scott. – Access mode to the article: www.gender.univer.kharkov.ua/russian/text.html

Karchevskaya O. V., Candidate of Political Sciences, Associate Professor, Associate Professor, Department of Political Science and International Relations, East-Ukrainian National University named after V. Dahl (Ukraine, Severodonetsk), karchevskayahelen@gmail.com

Litvin L. A., Candidate of Political Sciences, Associate Professor of the Department of Political Science and International Relations, East-Ukrainian National University named after V. Dahl (Ukraine, Severodonetsk), karchevskayahelen@gmail.com

Gender parity in politics as a factor in the consolidation of democracy: the experience of the states of Europe

The gender issue as one of the key to building a progressive democratic society are substantiated, the relationship between modernization and democratization of

society and the emergence of gender parity are outlined. The analysis of the relation of stable democracy to gender parity, their experience in the construction of parity democracy. The results of the world research on a certain problem are outlined. Some aspects of gender issues in Ukraine and cooperation with European states in this direction are identified.

Keywords: gender parity, gender equality, consolidated democracy.

* * *

УДК 94(477):327.58«19»

Ладний Ю. А.,
здобувач, Інститут політичних
і етнонаціональних досліджень
ім. І. Ф. Кураса НАН України
(Україна, Київ), yura_ladnyi@ukr.net

Етнополітика в Україні 1917–1921 рр.: історико-етнологічні дослідження

Розглядаються історико-етнологічні дослідження, присвячені етнополітиці доби Української національної революції 1917–1921 рр. Проаналізовано і доведено, що в наведених працях радянських науковців історико-етнологічний наратив складався під впливом ідеологічних упереджень та класового підходу. З початку 1990-х років і по теперішній час репрезентована тема переживає широкий дослідницький бум, що по праву робить її актуальною та значущою. В той же час в науковій думці склалися різноманітні погляди на цю проблему. В цьому сенсі автор статті намагався з позиції науковості, об'єктивності та історизму, спираючись на значний джерельний матеріал, висловити власне бачення та дати характеристику різноманітним інтерпретаціям в питаннях етнополітики та міжнаціональних відносин. Для досягнення мети застосовані загально-наукові методи (аналізу та синтезу), а також спеціальні (історико-порівняльні та соціологічні). Автор доводить, що існує нагальна потреба критичного осмислення та уточнення певних узагальнюючих висновків, позбавлених нашарувань минулого та сучасних міфів в питаннях міжнаціональних відносин.

Ключові слова: етнополітика, міжнаціональні відносини, українська національна революція.

Події 1917–1921 рр. на теренах колишньої Російської імперії і, насамперед в Україні, ніколи не були обійдені увагою істориків. По-перше, тому, що революційна бурхлива доба, наповнена неперевершеним пафосом і драматургією, завжди приваблювала до себе дослідників. По-друге, за своєю періодизацією, представлені в хронологічних рамках події 1917–1921 рр. довгий час трактувались за тоталітаризму як доба Великої Жовтневої соціалістичної революції і громадянської війни. Власне такий концепт і визначив основи радянської історико-партійної науки та її історіографію. У працях радянських науковців Українська Центральна Рада і Директорія УНР розглядались як об'єднання дрібнобуржуазних партій України, які стоять на перешкоді інтернаціональної єдності трудящих і захищають інтереси капіталістів і поміщиків. Нормативною була думка, що більшовики на чолі з В. Леніним всіляко підтримували національно-визвольний рух в Україні в його боротьбі з внутрішньою і зовнішньою контрреволюцією. За рамки цієї концепції не виходили праці, здебільшого мемуарного характеру, більшовицьких діячів України В. Антонова-Овсєнка, М. Скрипника, В. Затонського, Є. Бош та ін. [1].

Аналіз перших українських радянських публікацій свідчить, що більшість з них була написана і видана під впливом українізації-коренізації. В кінці 20-х рр. ХХ ст., коли під тиском сталінського тоталітаризму почалось згортання українського «ренесансу», це мало із зрозумілих причин самий негативний вплив як на вихід мемуарів учасників більшовицької революції в Україні, так і практичне об'єктивне дослідження революційних подій 1917–1921 рр. на українських землях. В умовах

гострої боротьби навколо питань революції і процесів 1917 р. на українських теренах, частина істориків дотримувалась концепції, що ці доленосні для українців події можна визначити як національно-демократичну революцію. Найпошлюбніше цю концепцію обґрунтував український історик-марксист М. Яворський [2].

У 1930 р. в журналі «Літопис революції» з'явилась розлога стаття М. А. Рубача «Проти ревізії більшовицької схеми рушійних сил та характеру революції 1917 року на Україні», в якій автор критично поставився до напрацювань своїх попередників, в першу чергу М. Яворського, і з «нових» сталінсько-ленінських позицій запропонував якісно модернізовані більшовицькі підходи до методології вивчення проблеми [3, с. 6–98]. Автор визначив український національний рух похідним від російського і безапеляційно підкреслив його «умовний» характер [3, с. 11].

Наукова розробка радянської історичної науки про події 1917–1921 рр. і агітаційно-пропагандистська робота були покладені на інститути історії партії, комсомолу і профспілок. Тема Жовтневої революції і громадянської війни одержала «наукові» преференції в усіх історико-партійних дослідженнях [4, с. 107]. Але у 1920-х роках ще була можливість «по гарячих слідах» більш-менш об'єктивно висвітлювати події громадянської війни, перевидаючи, хоч із купюрами, спогади політичних опонентів, праці яких з'явилися за кордоном. Ситуація змінюється з середини 1930-х років, коли обмежується доступ до архівів, а колишні керманічі революції перетворюються на ворогів народу [5].

Фундаментом для всіх суспільно-політичних праць радянського періоду став історико-партійний погляд на проблему, який визначала виключно «История Коммунистической партии Советского Союза» – інтерпретований до потреб часу постсталінський варіант короткого курсу історії ВКП(б). Характеризуючи знакові для комуністів події 1917 року, це «дослідження» визначило базовий фундамент для всіх наступних історичних праць.

З історико-партійної науки ідеологічні оцінки подій 1917–1921 рр. перекочували і у соціальну історію, яка мала обслуговувати вузівську і шкільну історичну освіту.

Своїм догматизмом і упередженістю не відрізнявся від шкільних вузівські посібники та інші видання. Так, в академічному виданні «Истории Украинской ССР» (1969 року) зазначалось: «Антирадянську політику Центральної Ради всебічно підтримували меншовики, есери, бундівці. Вони змінили своє ставлення до Центрального Секретаріату і стали (особливо бундівці) активно з ним співпрацювати [6, с. 55].

У 1970–80-х роках, визначених як період «застою» з посиленням ідеологічного тиску тоталітарної системи, погіршилися умови для дослідження суспільно-політичних процесів 1917–1921 рр. Вочевидь це з'ясувалось під час підготовки і публікації 8-томної «Історії Української РСР». У 1977 р. (до 60-річчя Жовтневої революції) вийшов у світ п'ятий том, безпосередньо присвячений історії більшовицької революції в Україні. У підготовці праці взяли участь тодішні провідні історики республіки, зокрема М. Супруненко, Ю. Гамрецький, Ю. Кондуфор, Р. Симоненко та ін. У передмові автори зазначали, що прагнули врахувати, творчо використати і узагальнити здобутки радянської історіографії із

зазначеної проблеми. Але внести концептуальні зміни в п'ятий том авторський колектив не зміг, бо, як згадував історик Ю. Гамрецький, авторів та редакторів під загрозою партійних стягнень примушували переписувати оціночні твердження [7, с. 10].

Аналізуючи і узагальнюючи історичну практику радянської доби, український науковець В. Устименко справедливо зазначає, що в УРСР історичні дослідження фактично втратили науковий характер, повністю припинилось вивчення історії національних меншин, а праці, опубліковані здебільшого керівництвом вищих державних органів, мали в основному науково-популярний і пропагандистський характер. Проблеми національних меншин аналізувалися здебільшого з кількісного боку [8, с. 7].

Вирішальний вплив на трансформацію наукових і методологічних доробків науковців в історико-етнологічній проблематиці стала деконструкція тоталітарної системи на рубежі 1989–1991 рр. На завершальному етапі перебудови важливою політичною подією стала публікація історичних джерел – «Чотири Універсали», видане Товариством любителів книги УРСР [9]. Невеличка за обсягом брошура вперше дала можливість ознайомитись широкому загалу читачів з текстами українських універсалів, які віддзеркалювали динаміку українського державотворення та спростовували фальшиві твердження адептів радянської системи про «буржуазний та антинародний» характер Центральної Ради. Цього ж року помітний слід в новітній українській історіографії залишила праця О. Романчука «Ультиматум». Автор вперше в новому історико-політологічному баченні звернувся до політичного і національного конфлікту між Раднаркомом РРФСР і Центральною Радою УНР (грудень 1917 р.).

Демократичні перетворення в Україні сприяли поверненню зі спецсховищ історико-публіцистичних творів М. Грушевського, В. Винниченка, Д. Дорошенка, П. Христюка, І. Мазепи, П. Скоропадського, М. Шаповала та ін. безпосередніх учасників і дійових осіб Української революції.

Впродовж 1990-х років розвідки з міжнаціональних відносин доби національної революції розгорнулися по двох наукових напрямках – історичному та історико-етнологічному. Перший, здебільшого, здійснювали відповідні відділи Інституту історії НАН України, започаткувавши спеціальну збірку праць «Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 рр.», де чинне місце посіли проблеми державної політики та становище національних меншостей в Україні. Справжньою історіографічною подією стало видання фахівцями Інституту історії серії «Україна крізь віки», де спеціальний том було присвячено Українській революції 1917–1921 рр. [10]. Відомі українські дослідники О. П. Реєнт та О. С. Рубльов достатньо переконливо показали в цій праці, що етнополітика УНР та інших українських держав була важливою складовою національного державотворення.

Протягом 1997–1999 рр. колективом Інституту політичних і етнонаціональних досліджень було здійснено ряд важливих наукових розвідок, присвячених міжнаціональним відносинам часів Української революції. Основні ідеї дослідників було акумульовано в спеціальному науковому збірнику, який давав можливість

ознайомитись з різноманітними аспектами етнополітики Української революції [11, с. 198]. Згаданий збірник відкривався статтею відомого українського історика В. Солдатенка «Українська революція і етнопонаціональні відносини: проблема дослідження», яка фактично визначила актуальність і практичну значущість наукової проблеми. У наступні роки В. Ф. Солдатенку вдалося не лише підготувати фундаментальні праці з історії Української революції, а окреслити важливі концептуальні підходи до історичних подій [12].

Важливим кроком в українській історіографії національної революції стала докторська монографія О. О. Рафальського. Сам автор, здійснивши аналіз ступеня вивчення наукової проблеми, справедливо зазначає, що дослідження етнополітичних процесів та історії національних меншин залишається актуальним і значущим питанням історико-етнологічної науки, а також етнополітичної практики [13, с. 8].

Активна дослідницька діяльність українських науковців і публіцистів у 1990-х рр. сприяла підготовці великої кількості різноманітної літератури: документальної, наукової, мемуарної, науково-популярної тощо. Так, не обминув уваги історичної громадськості вихід в світ українського культурологічного альманаху «Хроніка–2000», більшість статей якого була присвячена проблемам міжнаціональних відносин 1917–1921 рр. [14, с. 166]. У 1997 р. побачив світ словник-довідник з українського державотворення за редакцією О. М. Мироненка. У словнику достатньо вагомо представлені етнополітичні розділи, наприклад, про діяльність Міністерства з міжнаціональних питань УНР, а також роботи секретарств Генерального Секретаріату російських, польських та єврейських справ. На об'єктивному джерельному матеріалі побудовані розділи і нариси «Єврейські партії та громади в УНР» та «Польські партії і громади в УНР» [15].

Значним науковим доробком з історії Української революції стала праця В. Верстюка «Українська Центральна Рада», яка поруч з політичними і соціально-економічними чинниками революційних подій, акцентувала увагу читачів на важливій ролі національного питання в умовах розпаду Російської імперії і розвію національних рухів [16].

З другої половини 1990-х рр. починаються спеціальні історико-етнологічні дослідження Української революції. Однією з перших, хто звернувся до цієї маловідомої проблеми, була науковець Г. Ф. Кривошей. В авторських студіях вона намагалася проаналізувати етносоціальну базу Української революції [17].

Наступним помітним кроком в дослідженні етнополітики в Україні стала дисертаційна робота Т. П. Макаренка [18]. Заслуга автора полягає у тому, що проблеми етнопонаціональних чинників в дисертації розглядалися як одні із головних завдань української визвольної революції. Продовженням у вивченні важливої теми стала наукова розвідка В. О. Котюка [19]. Автору вдалося не тільки проаналізувати етнопонаціональні практики УНР, а показати зворотню сторону досвіду у галузі національного будівництва – ставлення національних меншин до української влади і державності титульної нації. Незаперечно інформаційне значення має історіографічна стаття О. І. Погуляка, присвячена нацменшинам Правобережної України [20, с. 232–238].

Важливо, що до перших історико-етнологічних досліджень долучилися і правознавці. Правовому становищу національних меншин в Україні присвятив свій доробок Л. Рябошапко [21]. В центрі уваги етноправового дослідження – порівняльна характеристика законотворчої практики УНР та радянської етнополітики, аналіз правових взаємин Української держави і національних меншин в 1917–1921 рр. Серед правових досліджень з етнополітики Української революції видається значущою праця Н. В. Чеботок [22]. В зазначених студіях вперше здійснено компаративний аналіз правового регулювання етнопонаціональної політики Центральної Ради та Директорії УНР, Гетьманської держави П. Скоропадського, уряду Західно-Української народної Республіки та радянської влади. В продовження тематичної візії звертає на себе увагу дослідження О. В. Антонюка [23], в якій автор робить спробу показати складні процеси національного будівництва в Україні, де українські революційні діячі намагалися практично втілити ідеї австрійських соціал-демократів К. Реннера та О. Бауера щодо законодавчого забезпечення прав національних меншостей та реалізації їх прав на національно-персональну автономію.

Всебічним і узагальнюючим науковим дослідженням з етнополітики стала праця І. М. Погребинської, присвячена проблемам становлення національно-культурних автономій в європейських країнах і українським етнополітичним практикам [24, с. 206].

Вагомою історіографічною подією стала монографія В. Устименка, присвячена етнопонаціональним процесам як непересічного фактору державотворчих процесів в Україні [25]. В авторському баченні сфокусувалася динаміка етнодемографічних процесів, зміна правового становища нацменшин в умовах Української революції, політика української влади щодо задоволення їх прав і потреб, а також участь меншин у громадсько-політичному та духовному житті України.

Про те, що проблема міжнаціональних відносин та формування етнополітики Української держави в 1917–1921 рр. залишається в пріоритетах суспільствознавців свідчить комплексне, узагальнююче дослідження М. В. Лазаровича [26]. В монографії вперше в Україні здійснено комплексний компаративний аналіз та узагальнення особливостей і тенденцій етнопонаціональної політики української влади в умовах визвольних змагань 1917–1921 рр. Автор всебічно і панорамно визначив основні аспекти політико-правового становища, життєдіяльності, форм самоорганізації і самоврядування національних меншин, їхньої ролі в українському державотворенні та політичному житті. Як і зазначений нами В. Устименко, М. В. Лазарович слушно вважає, що від успішної міжетнічної взаємодії багато в чому залежало не лише інтенсивність національного відродження України, а й результат її новітнього державотворення. Проголошення Центральною Радою закону «Про національно-персональну автономію», імплементація цього закону в Конституцію УНР, початок формування української політичної нації – одна із найяскравіших сторінок Української національно-визвольної революції 1917–1921 рр. «Ці та інші кроки, – небезпідставно вважає М. Лазарович, – не мали аналогів в історії і стали підтвердженням послідовної політики України, спрямованої на задоволення інтересів

іноетнічного населення й досягнення міжнаціональної злагоди» [26, с. 8].

Кривава громадянська війна, механізмом запуску якої можна вважати більшовицький Жовтневий переворот 1917 р., зруйнували надії на мирний, демократичний характер розлучення з імперією національних районів колишньої Російської імперії. В цьому контексті важливу історіографічну новизну і цінність мають історико-публіцистичні праці В. Савченка – трилогія про часи національно-визвольної революції «Симон Петлюра», «Нестор Махно», «Дванадцять воєн за Україну», підготовлені на раніше невідомих документах і матеріалах.

Значний інтерес представляють наукові розвідки, які присвячені персонально історії національних меншин України в період національної революції. Автором багатьох публікацій є О. Я. Найман, який побудував свої дослідження на матеріалах центральних і регіональних архівів України, наукових установ РФ та Держави Ізраїль [27]. Авторські публікації відрізняються панорамністю і широтою проблем, що висвітлюються. Єврейське партійне будівництво, участь єврейських партій в революційних подіях в Україні, особливо Бунду, знайшли своє висвітлення у працях В. І. Гусєва [28].

Вагому історично-джерельну цінність мають праці В. І. Сергійчука, присвячені становищу єврейської громади України в період національної революції. Деякі погляди автора, особливо ті, що стосуються причин єврейських погромів, носять дискусійний характер. В той же час В. Сергійчук засуджує погроми і погромництво часів громадянської війни, які стали великою трагедією євреїв України і молоді Української держави [29].

Заслугує на увагу багаторічні дослідження з історії польської громади України, які здійснив О. Я. Калакура у фундаментальному узагальнюючому дослідженні «Поляки в етнонаціональних процесах на землях України у ХХ столітті» [30]. Спеціальний розділ цієї праці присвячений українсько-польським відносинам за доби Центральної Ради та Директорії УНР. Науковою новизною відрізняються і інші публікації автора [31, с. 126–135]. Різні аспекти польсько-українських відносин висвітлені в розвідці Е. Ю. Борисенко [32, с. 179–194].

Висвітлення етнополітики в Україні складно собі уявити без важливих узагальнюючих праць представників зарубіжної україністики. Одним із вагомих доробків можна вважати дослідження В. Іваниса, побудоване на узагальненні різноманітного корпусу джерел, серед яких особливе місце займали епістолярні матеріали безпосередніх учасників революційних подій [33, с. 7].

Не залишилася поза увагою дослідників і праця відомого українського канадського історика Т. Гунчака «Симон Петлюра та євреї», яка побачила світ завдяки Історичній асоціації м. Торонто. Розвідка Т. Гунчака достатньо переконливо руйнує негативні стереотипи в українсько-єврейських відносинах, які десятиліттями створювала радянська історична думка, та наголошує на позитивних стосунках і плідній співпраці українців та євреїв [34].

Вагоме місце в українській історичній науці займає узагальнююча, оригінальна праця професора Йоркського університету в Торонто О. Субтельного. Підкреслюючи своє основне наскрізне завдання – показати процес національного відродження України, відомий вчений

переконливо довів, що український національно-визвольний рух від свого політичного дебюту до подій революції і державотворення виявив толерантність і розуміння до становища національних меншин Російської імперії і в своїй боротьбі за суверенітет і незалежність країни вважав їх своїми союзниками (євреїв та поляків). Останні, в свою чергу, наприклад єврейська партія Бунд та Польська соціалістична партія, підтримували автономні прагнення українців [35, с. 263].

Для розуміння етнополітичних процесів, які відбувалися на теренах України, важливе місце належить доробку доктора Українського католицького університету І. Нагаєвському. Автор один із перших в новітній українській історіографії звернув увагу на періоди формування державних інституцій і процесу націотворення УНР, акцентуючи увагу на законотвірчій діяльності Української Народної Республіки в прийнятті закону «Про національно-персональну автономію» та його впливу на характер міжнаціональних відносин України [36].

Серед сучасної зарубіжної україністики великий інтерес набула праця професора історії Гарвардського університету С. Плохія. У своїй узагальнюючій монографії з історії України науковець важливе місце надає висвітленню національного питання в самодержавній Росії між двома російськими революціями, його впливу на хід історичних подій на теренах України, ставленню до національного питання різних політичних сил, які були учасниками громадянської війни. Наукова виваженість, оригінальні наукові інтерпретації, панорамність у висвітленні історичних подій якісно визначає працю С. Плохія [37].

В етнополітиці революційних подій, звісно, провідне місце посіли українсько-російські відносини. Цей важливий аспект констатує російський дослідник С. Шумов у своїй праці «Петлюровщина» (під «петлюровщиною» автор розуміє український національний рух під керівництвом С. Петлюри за незалежність України) [38]. Посилаючись на різноманітні історичні джерела автор робить наступний висновок: «Більшовики спиралися на Червону гвардію, яка прийшла з Петрограду і Москви. Червона гвардія не була звичайною армією. Це були добровольці, в основному робітники і матроси, переконані більшовики, які ненавиділи «буржуазну» Центральну Раду і українців в цілому» [38, с.25].

Достатньо цікавою розвідкою виглядає монографія білоруського історика А. П. Грицкевича «Борьба за Украину 1917–1921», де автор намагається уникнути ідеологічних нашарувань радянських часів і подивитись на складні політичні події з «національних позицій», уникаючи крайнощів в оцінках суспільно-політичних і етнонаціональних процесів [39].

Підготовка до 100-річчя Української національної революції і святкування знакового для сучасної Української держави ювілею сприяло активізації діяльності вітчизняних дослідників. В цьому контексті треба відзначити фундаментальні праці Інституту історії НАН України [40] та Інституту української Археології та Джерелознавства ім. М. С. Грушевського [41], в яких автори розглядають в комплексі суспільно-політичні, соціально-економічні, культурні та етнополітичні процеси.

Аналіз історіографічної спадщини доводить, що проблеми етнополітики Української держави стали предметом узагальнюючих чи спеціальних праць і, власне, не обійдені увагою. В той же час мусимо зазначити, що етнополітика в Україні (ставлення до національного питання різних політичних режимів) не стала об'єктом спеціальних досліджень. Дотичні звернення науковців до цієї проблеми не дають повної картини та об'єктивних можливостей для її узагальнюючих оцінок, особливо політологічних. Більшовики, «біла Росія», українські держави проводили власну політику до національних меншин, яка потребує комплексного компаративного осмислення, як і вимагає всебічної об'єктивної оцінки історико-політологічна та історико-етнонаціональна наукова спадщина дослідників подій Української революції.

Список використаних джерел

1. Антонов-Овсienko В. А. Записки о гражданской войне в 4 т. М–Л., 1924–1933; Скрипник М. Історія пролетарської революції на Україні: Короткий нарис. – К., 1923; Затонский В. «Октябрьский переворот в Киеве» // Коммунист. – 1927. – 7 ноября; Бош С. Год борьбы. – М., 1925.
2. Яворський М. Проблема української національно-демократичної революції 1917 // Червоний шлях. – 1927. – №1–4.
3. Рубач М. А. Проти ревізії більшовицької схеми рушійних сил та характеру революції 1917 року на Україні // Літопис революції. – 1930. – №5.
4. Хандрос Й. Б., Ланда Е. Я. Публікації істпартів, істмолів та істпрофів України. Бібліографічний покажчик. – Харків–Київ, 1932.
5. Пархоменко В. А. Мемуарні свідчення про події 1917–1921 рр. в Радянській Україні: до загальної характеристики // Науковий вісник МДУ імені В. О. Сухолинського. – Вип.337 (105) – історичні науки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/03/303.pdf>
6. Історія Української ССР. В двох томах. – Т.2. – К., 1969.
7. Білян П. Я. Історіографія Української революції 1917 – початку 1918 рр. Автореф. ... канд. іст. наук. – Львів., 2001.
8. Устименко В. Етнонаціональна політика як фактор державотворення в Україні (1917–1920 рр.). – К., 2010.
9. Конашевич В. Д. Чотири Універсали. – К., 1990.
10. Рубльов О. С., Реєнт О. П. Українські визвольні змагання 1917–1921 рр. – К., 1999.
11. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. – 1999. – Вип.8.
12. Солдатенко В. Ф. Українська революція: Концепція та історіографія (1918–1920 рр.). – К., 1999.
13. Рафальський О. О. Національні меншини України у ХХ столітті: Історіографічний нарис. – К., 2000.
14. Хроніка–2000. – К., 1998.
15. Мироненко О. М., Римаренко Ю. І. та ін. Українське державотворення: не витребуваний потенціал. Словник-довідник. – К., 1997. – 550 с.
16. Верстюк В. Українська Центральна Рада. – К., 1997.
17. Кривошея Г. Ф. Етносоціальна база Української революції (березень 1917 – лютий 1918 рр.). Автореф. ... канд. іст. наук. – Запоріжжя, 1997.
18. Макаренко Т. П. Політика Української Центральної Ради щодо національних меншин (березень 1917 – квітень 1918 рр.). Автореф. ... канд. іст. наук. – Луганськ, 2008.
19. Котюк В. О. Етнонаціональна політика Центральної Ради та Директорії Української Народної Республіки. Автореф. ... канд. іст. наук. – К., 2011.
20. Погуляк О. І. Національні меншини Правобережної України у добу Української революції (1917–1921 рр.): історіографія проблеми // Наукові записки Вінницького ДПУ ім. М. Коцюбинського. Серія: історія. – 2014. – Вип.22.
21. Рябошапко Л. Правове становище національних меншин в Україні 1917–1920 років. – Львів, 2001.
22. Чеботок Н. В. Законодавче забезпечення етнонаціональної політики в Україні 1917–1921 рр. – Маріуполь, 2005.
23. Антонюк В. О. Формування етнополітики Української держави: історичні та теоретико-методологічні засади. Монографія. – К., 1999.
24. Погребинська І. М. Ідеали і реальність. Нариси з історії національно-культурної автономії в країнах Центральної і Східної Європи. – К., 2010.
25. Устименко В. Етнонаціональна політика як фактор державотворення в Україні (1917–1920 рр.). – К., 2010.
26. Лазарович М. В. Етнополітика української влади доби національно-визвольних змагань 1917–1921 років: компаративний аналіз. Монографія – Тернопіль: ТНЕУ, 2013. – 760 с.
27. Найман О. Скорботний шлях українського єврейства. – К., 2004; Найман О. Історія євреїв України. – К., 2003; Найман О. Єврейські партії та об'єднання України (1917–1921 рр.). – К., 1998.
28. Гусев В. Бунд у суспільно-політичному житті України (кін. ХІХ ст. – 1921 р.). – К., 2012.
29. Сергійчук В. І. Уся правда про єврейські погроми мовою невідомих документів і матеріалів. – К., 1996; Сергійчук В. І. Погроми в Україні: 1914–1920 рр. Від штучних стереотипів до гіркої правди, прихованої в радянських архівах. – К., 1998; Сергійчук В. І. Симон Петлюра і єврейство. – К., 2006.
30. Калакура О. Я. Поляки в етнонаціональних процесах на землях України у ХХ столітті. – К., 2007.
31. Калакура О. Я. Ставлення польської меншини до УНР // Історія України: маловідомі імена, події, факти. – 1999. – Вип.5.
32. Борисенко Е. Ю. Влияние польского фактора на политику большевиков по национальному вопросу (Большевики и украинский вопрос в 1917–1923 годах) // Революционная Россия 1917 года и польский вопрос. Новые источники, новые взгляды: сб. статей. – М., 2009.
33. Іванис В. Симон Петлюра – Президент України. 1879–1926. – Торонто, 1952.
34. Гунчак Т. Симон Петлюра та євреї. – К., 1993.
35. Субтельний О. Україна: історія. – К., 1991.
36. Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття. – К., 1993.
37. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. – Харків, 2016. – 496 с.
38. Шумов С. Петлюровщина. – М., 2005.
39. Грицкевич А. П. Борьба за Украину 1917–1921. – Минск, 2011.
40. Смолий В. А. та ін. Нариси історії Української революції 1917–1921 рр. Книга перша. – К., 2011. – 388 с.
41. Ковальчук М. Битва двох революцій. – Т.1. – К., 2015. – 608 с.

References

1. Antonov-Ovsienko V. A. Zapiski o grajdanskoj voine v 4 t. M–L., 1924–1933; Skrypnyk M. Istoriya proletarskoj revolutsii na Ukraini: Korotkyi narys. – K., 1923; Zatonskiy V. «Oktyabrskiy perevorot v Kieve» // Kommunist. – 1927. – 7 noyabrya; Bosh Ye. God borby. – M., 1925.
2. Yavorskyi M. Problema ukrainskoj natsionalno-demokratychnoi revolutsii 1917 // Chervoniy shlyah. – 1927. – №1–4.
3. Rubach M. A. Protvy revizii bilshovytskoi shemy rushyinyh syl ta harakteru revolutsii 1917 roku na Ukraini // Litopys revolutsii. – 1930. – №5.
4. Handros Y. B., Landa E. Ya. Publikatsii istpartiv, istmoliv ta istprofiv Ukrainy. Bibliografichnyi pokazchik. – Kharkiv–Kyiv, 1932.
5. Parhomenko V. A. Memuarni svidchennya pro podii 1917–1921 rr. V Radyanskiy Ukraini: do zagalnoi karakterystyky // Naukovyi visnyk MDU imeni V. O. Suhomlynskogo. – Vyp.337 (105) – istorychni nauky [Elektronnyi resurs]. – Rejym dostupu: <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/03/303.pdf>
6. Istoriya Ukrainsoi SSR. V dvuh tomah. – T.2. – K., 1969.
7. Bilyan P. Ya. Istoriografiya Ukrainsoi revolutsii 1917 – pochatku 1918 rr. Avtoref. ... kand. ist. nauk. – Lviv, 2001.
8. Ustymenko V. Etonatsionalna polityka yak factor derjavotvorennya v Ukraini (1917–1920 rr.). – K., 2010.
9. Konashevych V. D. Chotyry Universaly. – K., 1990.
10. Rublyov O. S., Reent O. P. Ukrainski vyzvolni zmagannya 1917–1921 rr. – K., 1999.
11. Naukovi zapysky Instytutu politychnyh i etnonatsionalnyh doslidjen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. – 1999. – Vyp.8.
12. Soldatenko V. F. Ukrainska revolutsiaya: Kontseptsiya ta istoriografiya (1918–1920 rr.). – K., 1999.

13. Rafalskyi O. O. Natsionalni menshyny Ukrainy u XX stolitti: Istoriografichni narysy. – K., 2000.
14. Hronika–2000. – K., 1998.
15. Myronenko O. M., Rymarenko Yu. I. ta in. Ukrainske derjavotvorennya: ne vytrebutuvanyi potentsial. Slovnyk–dovidnyk. – K., 1997. – 550 s.
16. Verstyuk V. Ukrainska Tsentralna Rada. – K., 1997.
17. Kryvoshei G. F. Etnosotsialna baza Ukrainyoi revoliutsii (berezen 1917 – lutyi 1918 rr.). Avtoref. ... kand. ist. nauk. – Zaporizhzhya, 1997.
18. Makarenko T. P. Polityka Ukrainyoi Tsentralnoi Rady shchodo natsionalnykh menshyn (berezen 1917 – kviten 1918 rr.). Avtoref. ... kand. ist. nauk. – Lugansk, 2008.
19. Kotyuk V. O. Etnonatsionalna polityka Tsentralnoi Rady ta Dyrektorii Ukrainyoi Narodnoi Respubliki. Avtoref. ... kand. ist. nauk. – K., 2011.
20. Pogulyak O. I. Natsionalni menshyny Pravoberezhnoi Ukrainy u dobu Ukrainyoi revoliutsii (1917–1921 rr.): istoriografiya problemu // Naukovi zapysky Vinnytskogo DPU im. M. Kotsubynskogo. Seriya: istoriya. – 2014. – Vyp.22.
21. Ryaboshapko L. Pravove stanovyshe natsionalnykh menshyn v Ukraini 1917–1920 rokiv. – Lviv, 2001.
22. Chebotok N. V. Zakonodavche zabezpechennya etnonatsionalnoi polityky v Ukraini 1917–1921 rr. – Mariupol, 2005.
23. Antonyuk V. O. Formuvannya etnopolityky Ukrainyoi derjav: istorychni ta teoretyko–metodolohichni zasady. Monografiya. – K., 1999.
24. Pogrebyska I. M. Idealy i realnist. Narysy z istorii natsionalno–kulturnoyi avtonomiyi v krainah Tsentralnoi i Shidnoi Evropy. – K., 2010.
25. Ustyenko V. Etnonatsionalna polityka yak factor derjavotvorennya v Ukraini (1917–1920 rr.). – K., 2010.
26. Lazarovych M. V. Etnopolityka ukrainyoi vlady doby natsionalno–vyzvolnykh zmaganiy 1917–1921 rokiv: komparatyvnyi analiz. Monografiya – Ternopil: TNEU, 2013. – 760 s.
27. Naiman O. Skorbotnyi shlyah ukrainskogo yevreistva. – K., 2004; Naiman O. Istoriya evreyiv Ukrainy. – K., 2003; Naiman O. Yevreiskii partii ta ob'ednannya Ukrainy (1917–1921 rr.). – K., 1998.
28. Gusev V. Bund u suspilno–politychnomu jytty Ukrainy (kin. XIX st. – 1921 r.). – K., 2012.
29. Sergiichuk V. I. Usya pravda pro evreiskii pogromy movoyu nevidomykh dokumentiv i materialiv. – K., 1996; Sergiichuk V. I. Pogromy v Ukraini: 1914–1920 rr. Vid shtuchnykh stereotypiv do girkoj pravdy, pryhovanoi v radyanskykh arhivah. – K., 1998; Sergiichuk V. I. Symon Petlyura i yevreistvo. – K., 2006.
30. Kalakura O. Ya. Polyaky v etnonatsionalnykh protsesah na zemlyah Ukrainy u XX stolitti. – K., 2007.
31. Kalakura O. Ya. Stavlennya polskoyi menshyny do UNR // Istoriya Ukrainy: malovidomi imena, podii, fakty. – 1999. – Vyp.5.
32. Borysenok E. Yu. Vliyanie polskogo faktora na politiku bolshevikov po natsionalnomu voprosu (Bolsheviki i ukrainskiy vopros v 1917–1923 godah) // Revoliutsionnaya Rossiya 1917 goda i polskiy vopros. Novye istochniki, novye vzglyady: sb. statei. – M., 2009.
33. Ivanys V. Symon Petlyura – Presydenet Ukrainy. 1879–1926. – Toronto, 1952.
34. Hunchak T. Symon Petlyura ta evrei. – K., 1993.
35. Subtelnyi O. Ukraina: istoriya. – K., 1991.
36. Nagayevskiy I. Istoriya Ukrainyoi derjav dvadtsyatogo stolitti. – K., 1993.
37. Plohiy S. Brama Evropy. Istoriya Ukrainy vid skifskiykh voen do nezaleznosti. – Kharkiv, 2016. – 496 s.
38. Shumov S. Petlurovshchyna. – M., 2005.
39. Hrytskevych A. P. Borba za Ukrainu 1917–1921. – Minsk, 2011.
40. Smolii V. A. ta in. Narysy istorii Ukrainyoi revoliutsii 1917–1921 rr. Knyga persha. – K., 2011. – 388 s.
41. Kovalchuk M. Bytva dvoch revoliutsii. – T.I. – K., 2015. – 608 s.

Ladnyi Yu. A., applicant at I. F. Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), yura_ladnyi@ukr.net

Ethnopolitics in Ukraine 1917–1921 years: historical–ethnological researches

The article deals with historical–ethnological researches, dedicated to ethnopolitics of the times of the Ukrainian national revolution 1917–1921. It is

analyzed and proved that the historical–ethnological narrative in the mentioned works of the Soviet scientists was formed under the influence of ideological prejudices and class–divided method of approach. Since 1990s and until now the mentioned topic has been widely and extensively studied that makes it relevant and meaningful in its own right. At the same time research communities have proposed different views at this problem. Given that, the author of the article, having analyzed numerous sources, using scientific–based approach, impartiality and historical tradition, tried to express his own view and to classify different interpretations of ethnopolitics and inter–ethnic relations. The general scientific methods (analysis and synthesis) as well as the special methods (historical–comparative and sociological) were applied. The author proves that there is a vital need for critical reasoning and correction of certain generalized conclusions that would be free of stratifications of the past and of present–day myths in inter–ethnic relations.

Keywords: ethnopolitics, inter–ethnic relations, Ukrainian national revolution.

* * *

УДК 32.002:166

Леськів М. Є.,
аспірантка кафедри теорії та історії
політичної науки, Львівський національний
університет ім. Івана Франка (Україна, Львів),
Kurylom@ukr.net

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПОНЯТТЯ «ЛЮДИНА ПОЛІТИЧНА» В ПОЛІТИЧНІЙ НАУЦІ ДР. ПОЛ. ХХ – ПОЧ. ХХІ СТОЛІТТЯ

Представлена спроба розглянути особливості концептуалізації поняття «людина політична» у наукових підходах сучасної політичної науки. У дослідженні сучасних політико–соціологічних теорій: постматеріалізму, постіндустріального суспільства, глобально–інформаційного суспільства, які характеризують сучасний стан політичної, економічної, соціальної, культурної систем, виявлено багатофакторний підхід до розуміння політичної людини. Визначено, що поняття «людина політична» не визначається в межах конкретної теорії, а розглядається крізь призму виявів людського у політиці та являє собою конкретну єдність буття актів суспільних процесів.

Ключові слова: «людина політична», постіндустріальне суспільство, інформаційне суспільство, медіа політика, віртуалізація політики.

Актуальність дослідження зумовлена суттєвими змінами у суспільно–політичному просторі, що відбулися у після воєнний період й відзначилися стрімким розвитком політичної науки, яка все більше відображає цінності цього історичного періоду та орієнтується на вивчення людини із урахуванням соціальної динаміки й глобалізаційних трансформацій постмодерної дійсності.

В епоху постмодерну, зауважує В. Горбатенко, захиталися фундаментальні основи людської душі, що відобразилося в наукових підходах, які відображають складний і суперечливий процес переорієнтації аксіологічних орієнтацій сучасної людини [6, с. 151].

Мета статті полягає у виявленні особливостей концептуалізації поняття «людина політична» у контексті наукових підходів сучасної політичної науки.

Особливістю сучасної політичної науки є акцент на особистість як людину–громадянина й формування нових підходів до розуміння взаємовідносин людини й політики. У межах сучасної політичної науки проблема людини постмодерної дійсності займає провідну позицію. Інтеграція методологічних й проблемних аспектів з інших галузей науки не лише доповнили й змістовно обґрунтували концепцію людської політичності, але й дозволили пояснити як зміни в соціально–економічному й культурному середовищі детермінують політичну природу особистості. Аналізуючи концепції, що стосуються пояснення сутності політичної людини у сучасній політології варто відзначити, що поняття «людина політична» являється